

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Нова концепція розвитку фізичної культури України обумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти. В останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти, переглядаються сформовані раніше підходи. Це знаходить висвітлення в змісті нового освітнього стандарту, нових навчальних планах і програмах, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учительських кадрів.

Професійна підготовка майбутнього учителя фізичної культури у вищій педагогічній школі являє собою процес становлення його особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, компетентності, професійних компетенцій, що виступають передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя в ЗОШ. Професійна готовність майбутнього учителя фізичної культури виступає як цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями. Перед професійною підготовкою студентів – майбутніх учителів фізкультури – постало завдання всебічного гармонічного розвитку особистості школяра, його духовного, фізичного і психічного здоров'я.

В таких умовах виникає гостра необхідність переосмислення цільових настанов професійної підготовки студентів в педагогічних вузах на факультетах фізичної культури відповідно адекватним уявленням про професійну діяльність студентів – майбутніх учителів фізкультури – і їх соціальної ролі в сучасній вищій професійній освіті [3; 5].

Важливими завданнями підготовки фахівців нової формації з фізичної культури й спорту, орієнтованих на гуманно-особистісну парадигму освіти, навчання й виховання, є:

- формування стійкого інтересу й стійкої мотивації до постійного творчого пошуку й систематичної ревізії рухового досвіду;
- безперервність і наступність удосконалювання фізкультурного й освітнього потенціалів на всіх щаблях педагогічного процесу;
- особистісна орієнтація змісту освіти;
- становлення й соціалізація особистості суб'єктів життєтворчості;
- забезпечення варіативності й свободи вибору в освіті;
- формування готовності використовувати свій досвід у реальному житті, постійно збагачуючи його й критично ревізуючи;
- створення оптимально збалансованого середовища життєтворчості суб'єктів самопізнання, умов і освітнього простору для самореалізації кожного індивіда у вибраному виді професійної діяльності.

Реалізація висунутих завдань цілком здійсненна при включенні в освітній процес вищої школи теорій, концепцій і технологій *особистісно-орієнтованої спрямованості* де інтегруючим компонентом виступає індивідуально-орієнтований підхід як цільова спрямованість сучасного процесу освіти, навчання, виховання й розвитку особистості майбутнього фахівця.

При цьому модель підготовки майбутнього педагога виступає як інтегрована, спеціально організована система, що дозволяє створити умови для формування в студентів потреби в професійній самореалізації в практичній діяльності й прагнення до неї, а його *готовність* до реалізації її основних компонентів на практиці є умовою виконання професійних функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Інформатизація професійної освіти є обов'язковою умовою підготовки конкурентоздатних фахівців різних галузей. Тільки володіючи достатнім рівнем підготовки та інформаційної культури, зазначають Л. Кравченко, М. Кутєпов, С. Сейранов, Д. Склярів та інші науковці, молодий фахівець може діяти адекватно, оперативно орієнтуватися в проблемних ситуаціях, знаходити раціональні шляхи розв'язання різних завдань. Застосування інформаційних технологій в навчально-виховному процесі є також актуальним для удосконалення професійної підготовки фахівців галузі фізичної культури та спорту [4].

Окремі аспекти фізичного виховання як педагогічного процесу і процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту досліджувалися в працях українських і російських науковців: Г.М.Арзютов, О.М.Вацеба, Е.С.Вільчковський, М.С.Герцик, О.Ц.Демінський, В.І.Завацький, Ю.П.Кобяков [3], Б.Ф.Курдюков [5], О.С.Куц, В.М.Платонов, Л.П.Сущенко [6,7], О.В.Тимошенко [8], О.Л.Шабаліна [9], Б.М.Шиян, Ю.М.Шкрєбтій.

Л.П. Сущенко [6] доводить що, новий статус припускає й нову систему відносин і навчання, що адаптуються до умов професійно-педагогічної діяльності, де адаптаційні можливості формуються на дидактичному рівні (приспособлення до нових умов навчання); соціально-психологічному (входження в нове соціальне середовище) і професійному (прийняття цінностей майбутньої професії й орієнтація на безперервність освіти протягом усього) життя. Професійна готовність визначається виробленням "знань у дії", тобто вмінь і навичок, які характеризуються послідовністю, що розгортаються педагогічних дій на основі теоретичних знань і єдності вміння мислити й діяти.

Як вважає О.В. Тимошенко [8] у сфері фізичної культури освітній компонент готовності до майбутньої діяльності базується на наявності ряду протиріч:

- між збільшенням кадрового складу фізкультурних працівників і низьким рівнем їх освіченості й можливості професійного росту;

- між потребою галузі "фізична культура й спорт" у педагогах-професіоналах і соціальною й професійною готовністю випускників вузів до перетворюючої, дослідницької, творчої діяльності;

- між змістом фізкультурної освіти й умовами організації навчальної праці майбутніх фахівців.

Для усунення цих протиріч необхідно розв'язати проблему інтеграції фізкультурної освіти, науки й практики в загальну культуру майбутнього фахівця, підвищення його компетентності, орієнтації на соціальні й професійні цінності й мотиваційного забезпечення процесів самовиховання й самоосвіти, де самостійне планування й дія є основою досягнення кінцевого результату.

Формулювання цілей статті... Окреслити основні напрямки переорієнтації викладачів факультетів фізичного виховання до професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури через реалізацію ідеї особистісно-орієнтованого підходу в сучасних умовах інформатизації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження... Перед професійною підготовкою студентів – майбутніх учителів фізкультури – постало завдання всебічного гармонічного розвитку особистості школяра, його духовного, фізичного і психічного здоров'я. Однак, аналіз наукової літератури і власний багаторічний педагогічний досвід роботи у Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди свідчать про те, що сучасна підготовка студентів не позбавлена серйозних недоліків.

Ми цілком поділяємо думку науковця О.В.Тимошенко [8], який в своєму дисертаційному дослідженні говорить про те, що підготовкою вчителів фізичної культури займаються як факультети фізичного виховання і так звані «класичні» інститути фізичної культури. Одні ВНЗ до 2007 року готували даних фахівців за напрямом 0101 «Педагогічна освіта», а інші за напрямом 0102 «Фізичне виховання і спорт». Починаючи з 2007 року, підготовка фахівців у галузі фізичної культури і спорту, в тому числі і вчителів фізичної культури, здійснюється за єдиним напрямом 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». При цьому на сьогоднішній день розроблені й затверджені стандарти лише за напрямом 0101 «Педагогічна освіта». Однак, незважаючи на те, за яким напрямом він підготовлений, майбутній учитель повинен мати однакові професійні знання, уміння й навички. Тому на даний час логічним є розробка єдиних Державних освітніх стандартів за галуззю знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» за напрямом підготовки 6.010201 «Фізичне виховання» та 6.010203 «Здоров'я людини». Дані напрями, згідно з новим переліком галузей напрямів підготовки, (додаток №2 до наказу Міністерства освіти і науки України від січня 2007 року) позначені зірочкою. Це означає, що напрям підготовки «Фізичне виховання і здоров'я людини» одночасно належить до групи напрямів як такі, що передбачають (за умови виконання відповідного освітнього стандарту) можливість присвоєння фахівцю кваліфікацію вчителя.

Відмінність напрямку підготовки 6.010201 «Фізичне виховання» та 6.010203 «Здоров'я людини» за галуззю знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», на наш погляд, повинна полягати у наявності додаткової спеціальності та спеціалізації, яка являється через введення інтегрованих курсів чи дисциплін у варіативній частині кожного циклу як за вибором ВНЗ, так і за вибором студента. Так у 2012 навчальному році в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди зі спеціальності 6.010201 «Фізичне виховання» було додатково введено дві спеціалізації: туризм (спортивно-оздоровчий) і спортивно-масова робота.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, використовуються різні засоби навчання, зокрема комп'ютерні технології, мультимедійні пристрої, технічні засоби навчання, Інтернет, а також специфічні засоби, притаманні галузі фізичної культури і спорту, а саме фізичні вправи, оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори.

У процесі професійної підготовки з напрямку 6.010201 «Фізичне виховання» на факультеті фізичного виховання ХНПУ імені Г.С.Сковороди студенти відвідують лекційні, семінарські, практичні та лабораторні заняття. Для них передбачена самостійна та індивідуальна роботи, остання дає змогу при необхідності отримати консультацію від викладача, або безпосередньо виконати модульне завдання. Велике значення в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури має наявність у моделі професійної підготовки різних видів практик, зокрема організаційно-педагогічної, пропедевтичної, навчальної і педагогічної (виробничої). Під час навчання у ВНЗ студенти постійно підвищують свій науковий потенціал, беручи участь у гуртках наукової

творчості та в олімпіадах з різних дисциплін, які вони вивчають. Враховуючи специфіку майбутньої професії, для студентів з напрямку підготовки 6.010201 «Фізичне виховання» велике значення має вдосконалення спортивної майстерності через участь їх у навчально-тренувальних заняттях, різних спортивних змаганнях, спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходах, туристичних походах та екскурсіях.

На сьогоднішній день активізується процес удосконалення підходів до професійної підготовки вчителя фізичної культури. Л.А.Харченко, Л.В.Денисова, Л.П.Богачук [10] пояснюють це продиктованими вимогами до підготовки фахівців відповідно до світових запитів. Вимоги до вчителя як фахівця визначаються його здатністю на сучасному науковому рівні розв'язувати завдання у визначеній сфері професійної діяльності.

На думку Л.П.Сущенко [6; 7] протягом двох останніх десятиріч відбулися три якісні зміни щодо розуміння сутності явища «професіоналізм». У першому розумінні професіоналізм є синонімом *компетентності*. Формування її відповідного рівня цілком забезпечується педагогічною системою, яка спрямована на знання, вміння та навички молодій людині. Своєрідним ідеалом такої системи професійної підготовки є фахівець, який обізнаний у відповідній предметній сфері та вміє розв'язувати типові завдання, що виникають у його професійній діяльності.

Друге розуміння професіоналізму, як зауважує автор, передбачає наявність у фахівця творчого потенціалу. Воно пройшло шлях від так званих творчих здібностей через творче мислення до творчої особистості. Не виникає жодного сумніву щодо шляхів і засобів підготовки професіонала з творчим потенціалом. Подібне розуміння професіоналізму відповідає різним формам проблемного навчання.

Третє, на думку Л.П.Сущенко [6] найбільш сучасне й найбільш загальне, розуміння професіоналізму, пов'язане з ідеєю самореалізації особистості через професію. На сьогодні не можна переконливо відповісти на запитання про зміст цієї ідеї. Можна лише говорити про інтуїтивне відчуття такого розуміння. Наповнення ідеї самореалізації майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту конкретним психологічним, психолого-педагогічним і педагогічним змістом є досить складною проблемою. З іншого боку, деякий помітний рух у напрямку розв'язання цієї проблеми відкриває можливості для побудови системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, що відповідає сучасним і перспективним вимогам і критеріям.

Зазначимо, що продуктом професійної підготовки є фахівець, який готовий виконувати свої професійні обов'язки в галузі забезпечення фізичної культури людини в масовому масштабі. При цьому мова повинна йти не про те, що майбутні фахівці повинні набути спеціальних знань чи певного рівня фізичної підготовленості, а про готовність забезпечити щойно реалізований педагогічний процес у майбутньому.

Якщо виходити із основного завдання перебудови вищої школи – корінного підвищення якості підготовки спеціалістів, то її зміст, в основному, зводиться до того, щоб випускники ВНЗ були озброєні надсучасними знаннями й ґрунтовними практичними навичками, удосконалювали володіння передовою технікою і технологією, мали широкий культурний світогляд, розвивали творчі якості, економічне мислення нового типу та ініціативу. На думку І.М.Богданової [1] ці якості майбутньому фахівцю неможливо прищепити в процесі навчання, якщо тільки виходити з того, що він повинен знати й уміти в результаті засвоєння окремих положень. У даному випадку необхідно проаналізувати й виділити ті інтелектуальні та фізичні якості, які дають можливість отримувати спеціальність

Загалом, метою реалізації всіх компонентів моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування їх *готовності* до використання набутих професійних знань філософського, методологічного, історичного, теоретичного, технологічного, оздоровчого й управлінського характеру щодо здійснення професійних функцій, зокрема світоглядної, інструментальної, культурологічної, інноваційної, комунікативної, мотиваційної та цілеспрямованості.

Сучасний етап професійної підготовки майбутніх фахівців неможливо реалізувати без особистісно-орієнтованих технологій виховання. Виховуюча дійовість таких технологій залежить від методологічної основи, яка безпосередньо визначає характер їх практичного розгортання. Ця основа конкретизується в сукупності взаємоузгоджених принципів. До них доцільно зарахувати, на думку І.Д.Беха, такі: принцип цілеспрямованого створення емоційно збагачених виховних ситуацій; принцип особистісно-розвиваючого спілкування; принцип використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості; принцип систематичного аналізу власних і чужих вчинків.

Вважаємо, що одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України є впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних. Інформатизація освіти передбачає спрямованість системи професійної підготовки на формування інформаційного середовища у ВНЗ, широке застосування в навчальному процесі нових педагогічних, у тому числі й, інформаційних технологій. У зв'язку з цим, державна національна програма „Вчитель” серед провідних напрямків розвитку системи освіти передбачає оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників, підвищення ролі вчителя у розвитку інформаційного суспільства. До основних заходів, спрямованих на виконання програми, крім іншого, належить забезпечення підготовки майбутніх

учителів до професійної діяльності в умовах упровадження сучасних інформаційних технологій.

На наш погляд, головними напрямками переорієнтації викладачів факультетів фізичного виховання на пріоритетне використання особистісного підходу в практиці навчання й професійної підготовки студентів, формування в них готовності до творчого саморозвитку є наступні:

- заміна традиційного погляду на навчання студентів (його нівелювання) на розвиток їх унікальності й неповторності;

- надання можливості й права вибору пріоритетів, змісту освіти, способів сприйняття, видів діяльності, складності програм саморозвитку, стильових особливостей взаємодії й відносин;

- особиста зацікавленість педагогів у рості й розвитку студентів в умовах довірчості, відкритості, взаєморозуміння, діалогічного спілкування, паритетності, партнерства, співробітництва, творчої взаємодії;

- постановка реальних завдань і надання можливості самостійного вибору складності освітніх програм, способів вирішення проблем соціалізації, послідовності реалізації своїх проєктів;

- сприяння в розвитку критичності, спілкування, діяльності, відносинах.

При цьому педагогічні умови як важливий засіб фізичного виховання суб'єктів самопізнання сприяють перекладу ціннісного потенціалу свідомості на більш високий рівень його самоорганізації.

Висновки... Таким чином, готовність майбутнього вчителя фізичного виховання до професійної діяльності в умовах реалізації ідей особистісно-орієнтованого підходу базується на ряді основних компонентів: створення комфортних умов для самореалізації й самовдосконалення особистості; створення ситуацій успіху, свободи вибору, діалогу, рефлексії, змагальності, творчого пошуку; створення освітньо-розвиваючого середовища для самовияву й розкриття особистісного потенціалу тих, що навчаються.

Наші дослідження останніх років показують що в зміст професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури необхідно включати елементи творчого збагачення суб'єктного досвіду; вироблення особистісного змісту навчання, особистісної позиції, індивідуального стилю й манери поведінки, мислення, відносин, діяльності.

Інноваційний підхід в змісті професійної підготовки ми бачимо в організації взаємодії рівноправних партнерів, об'єднаних однією метою при реалізації життєвих планів і проєктів; взаємозв'язок теорії й практики при орієнтації студентів на мислення й дії творчого характеру, самостійність у пізнанні; формування мотиваційно-ціннісного відношення до значимої діяльності; розвиток здатності до саморегуляції й самоврядуванню; спільне складання індивідуально-корекційних програм саморозвитку й самореалізації вихованців, визначаючи границі найближчої й віддаленої перспектив росту й розвитку кожного.

Література

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук 13.00.04 / І.М.Богданова; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1998.
2. Гринченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2011. – С. 84-93.
3. Кобяков Ю. П. Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов: дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. / Ю.П.Кобяков. – Москва, 2006. – 350 с.
4. Кравченко Л., Склярів Д. Удосконалення сучасної системи підготовки фахівців у вузах фізичної культури засобами комп'ютерних методів навчання і тестування // Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. – Львів: ЛДІФК, 2001. – Вип.5. Т.1. – С. 97-99.
5. Курдюков Б.Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования: дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. / Б.Ф.Курдюков. – Краснодар, 2004. – 303 с.
6. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л.П.Сущенко. – Київ, 2003. – 46 с.
7. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: (теоретико-методол. аспект): Монографія / Л.П.Сущенко. – Запоріжжя: Запорізь. держ. ун-т, 2003. – 442 с.
8. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / О.В.Тимошенко. – Київ, 2009. – 35 с.
9. Шабалина О.Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования: Дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / О.Л.Шабалина. – Москва, 2003 – 320 с.
10. Харченко Л.А. Використання кредитно-модульної системи організації навчання у сфері вищої фізкультурної освіти / Л.А.Харченко, Л.В.Денисова, Л.П.Богачук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х.: ХДАДМ, 2005. – № 4. – С.34-36.

Анотація

У статті окреслені шляхи, схарактеризовані основні напрямки професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в сучасних умовах інформатизації суспільства на засадах використання інноваційних технологій.

Аннотація

В статье очерчены пути, дана характеристика основных направлений профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в современных условиях информатизации общества на основе использования инновационных технологий.

Summary

The ways, the description of basic directions of professional training of future teachers of physical culture in the modern terms of informatization of society on the basis of use the innovative technologies are outlined in the article.

Ключові слова: готовність, професійна підготовка, інформаційні технології, особистісно-орієнтований підхід, компетентність.

Ключевые слова: готовность, профессиональная подготовка, информационные технологии, личностно-ориентированный подход, компетентность.

Key words: readiness, professional training, information technologies, personally oriented approach, competence.

Подано до редакції 14.10.13.

УДК 378.147:504.05

© 2013

Дрожик Л.В.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЕКОЛОГІЯ ЛЮДИНИ»

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процес формування еколого-валеологічної компетентності майбутніх вчителів біології та основ здоров'я, виховання в них відповідального відношення до здоров'я та природного оточення будуть ефективними, якщо буде визначена система еколого-валеологічних понять, які дозволяють усвідомити взаємозв'язок та взаємообумовленість здоров'я людини та екологічного стану навколишнього середовища.

Учені-методисти вважають, що поняття – це форма мислення, яка відображає істотні властивості, зв'язки і відношення предметів і явищ в їхній суперечності і розвитку; думка або система думок, що узагальнює, виділяє предмети деякого класу за визначеними загальними і в сукупності специфічними для них ознаками. Поняття необхідні для пояснення та систематизації фактів, осмислення інших понять та формування знань. Звертається увага на поступове оволодіння провідними поняттями в результаті збагачення та конкретизації їх змісту [5, с. 35].

Будь-яке поняття курсу «Екологія людини» має свій зміст, який складається із зв'язку суттєвих і несуттєвих ознак, обсяг яких містить у собі поодинокі та загальні категорії. Окреме поняття співвідноситься з іншими поняттями так чи інакше, відокремлюється від них або складає з ними групу понять. Таким чином, в структуру еколого-валеологічного поняття входять зв'язки, які з'єднують в тій чи іншій мірі дане поняття з іншими. Наявність таких зв'язків змушує звернути увагу на взаємовідносини понять один з одним, на їх супідрядність.

Поняття виступає як узагальнення, як результат, в якому підсумовуються данні людського досвіду. Увага повинна бути націлена на систематизацію та узагальнення знань студентів. Після формування, поняття стає об'єктом пізнання.

Взаємовідношення, яке входить в зміст ознак еколого-валеологічного поняття, уявляє собою структуру поняття. Головна особливість структури поняття складається не в числі ознак, а саме в засобі взаємозв'язку цих елементів. В понятті накопичуються знання про об'єкт, процес, які були придбані на різних стадіях пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У процесі професійної підготовки майбутнього вчителя біології та основ здоров'я важливе значення для ефективного формування його еколого-валеологічної компетентності відіграє навчальна дисципліна «Екологія людини».

Методологічними питаннями екології людини як науки займалися такі вчені як М.А. Агаджанян, Г.О. Бачинський, Ю.Д. Бойчук, М. С. Гончаренко, В.Г. Горшков, Н.А. Добротіна, В.П. Казначеев, В.О. Розанов, С.С. Шварц та ін.

В Україні видано декілька посібників і підручників для забезпечення вивчення цієї навчальної дисципліни, зокрема підручник О. М. Микитюка, О.З. Злотіна, В.М. Бровдія «Екологія людини», навчальний посібник М.С. Гончаренко, Ю.Д. Бойчука «Екологія людини», в яких викладена сучасна теорія розуміння феномена людини з екологічних, біологічних, соціальних і філософських позицій. Людина розглядається як частина природи і космопланетарний феномен. Досліджується взаємодія людини як біопсихосоціальної істоти з навколишнім середовищем з урахуванням прямих і зворотних зв'язків цієї взаємодії [2, с. 17].

Формуванням понять та розвитком розумової діяльності у сучасній педагогічній психології займалися такі відомі психологи як П.П. Блонський, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн. Д.Н. Богоявленський, Н.А. Менчинська вивчали концепцію формування понять та вмінь в предметному навчанні. Головними положеннями цієї концепції є послідовність засвоєння понять, розумові процеси аналізу та синтезу, опора на життєві спостереження.